

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 19 kwietnia 2013 roku

ZSR/500/9/2013/MS

Pan
Władysław Kosiniak-Kamysz
Minister Pracy i Polityki Społecznej

uprzejmie informuję, iż w celu realizacji uprawnień określonych w ustawie z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U. nr 6, poz. 69 z późn. zm.) powołana została Komisja Kodyfikacyjna Prawa Rodzinnego przy Rzeczniku Praw Dziecka. Komisja ta w swych pracach skupiła się między innymi na nieprawidłowościach występujących przy adopcji dzieci. Z dniem 18 stycznia 2013 roku Komisja opracowała projekt nowego rozwiązania prawnego, którego celem byłoby uregulowanie tzw. „*adopcji ze wskazaniem*”. Celem zmiany przepisów jest uszczelnienie procesu adopcyjnego, a w konsekwencji ograniczenie tzw. podziemia adopcyjnego w Polsce. W związku z powyższym, w dniu dzisiejszym zwracam się do Pana Ministra i Ministra Sprawiedliwości oraz Przewodniczącego Sejmowej Komisji Polityki Społecznej i Rodziny z prośbą o rozważenie przyjęcia wskazanego projektu. Mój apel, który jest poprzedzony wnikliwą analizą wielu przypadków, wynika również z przekonania, że dotychczasowe uregulowania prawne w zakresie przysposobienia w niewystarczający sposób chronią dzieci przed zagrożeniami związanymi z tzw. „*adopcją ze wskazaniem*”.

W moim odczuciu, wypracowane przez posiadających ogromną wiedzę i doświadczenie Członków Komisji rozwiązania wychodzą naprzeciw pojawiającym się problemom i w sposób kompleksowy regulują te przypadki przysposobienia, które obecnie wymykają się spod kontroli właściwych organów i w których zaobserwować można szereg nieprawidłowości, w tym zwłaszcza związanych z omijaniem przepisów w zakresie przysposobień.

Powyższa propozycja przede wszystkim precyzyjnie definiuje dotychczas nieuregulowaną prawnie „*adopcję za wskazaniem*” ograniczając dokonywane przez rodzica „wskazanie” do grona osób spokrewnionych i spowinowaconych z dzieckiem. Zachowanie wskazania w tej ograniczonej formie, w ocenie Komisji, spełnia oczekiwane społeczne funkcje, bowiem daje rodzicom możliwość decydowania o przyszłości dziecka, nie pozwalając jednocześnie na doprowadzenie do przysposobienia wyłącznie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Jednocześnie zaznaczyć należy, iż propozycja ta nie zakłada wyłączenia możliwości wnioskowania o przysposobienie dziecka przez posiadające pełne kwalifikacje i dotychczas biorące czynny udział w życiu i wychowaniu dziecka osoby z poza jego rodziny.

W załączeniu przedstawiam projekt zmian wraz z jego uzasadnieniem, który zakłada ograniczenie obserwowanej w monitorowanych przeze mnie sprawach praktyki obchodzenia prawa i organizowania adopcji poza ośrodkiem adopcyjnym.

Wyrażam nadzieję, że po rozważeniu przedstawionej propozycji zostaną podjęte działania zmierzające do zmiany przepisów zgodnie z jej treścią, o co uprzejmie proszę na podstawie art. 10 a ust. 1 oraz art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 roku o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U. nr 6, poz. 69 z późn. zm.).

Z wyrazami szacunku
Marek Piwnicki

Załącznik 1: projekt zmiany przepisów z uzasadnieniem

MINISTER
PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

Warszawa, dnia 23.07.2013r

DSR-I-078-29-1-AK/KN/13

Pan
Marek Michalak
Rzecznik Praw Dziecka

Szanowny Panie Ministrze,

Odpowiadając na wystąpienie Pana Rzecznika, znak ZSR/500/9/2013/MS, dotyczące projektu Ustawy o zmianie ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy Kodeks postępowania cywilnego, przygotowanego przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Rodzinnego przy Rzeczniku Praw Dziecka, uprzejmie informuję;

Zgodnie z art. 114¹ § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 1964 r. Nr 9, poz. 59, z późn. zm.), przysposobić może osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, jeżeli jej kwalifikacje osobiste uzasadniają przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z obowiązków przysposabiającego oraz posiada opinię kwalifikacyjną i świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez ośrodek adopcyjny, chyba że obowiązek ten jej nie dotyczy.

Artykuł 119 § 1 kro ustanawia zasadę, na mocy której przysposobienie dziecka nie może zostać orzeczone bez zgody jego rodziców. W rozumieniu tego przepisu wyrażenie zgody na przysposobienie jest rozumiane nie tylko jako prawo osobiste rodziców, lecz także jako wyraz wykonywania przez nich władzy rodzicielskiej. Ten podwójny charakter zgody chroni zarówno interes rodziców, jak i interes dziecka, któremu w wyniku przysposobienia zostanie stworzone prawidłowo funkcjonujące środowisko rodzinne.

Procedurę postępowania przedsądowego określa ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z dnia 9 czerwca 2011 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 135, z późn. zm.). Zgodnie z art. 172 ust. 1, kandydaci do przysposobienia dziecka są obowiązani posiadać świadectwo ukończenia szkolenia organizowanego przez ośrodek adopcyjny. Obowiązek ten nie dotyczy kandydatów do przysposobienia spokrewnionych albo spowinowaconych z dzieckiem lub sprawujących nad nim rodzinną pieczę zastępczą.

Przed skierowaniem kandydata do przysposobienia dziecka na szkolenie ośrodek adopcyjny dokonuje jego wstępnej oceny, z uwzględnieniem kwalifikacji osobistych, o których mowa w art. 114¹ ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy, motywacji do podjęcia się wychowywania dziecka oraz wywiadu adopcyjnego.

Na mocy art. 172 ust. 2 ustawy, spokrewnieni lub spowinowaceni z dzieckiem kandydaci do przysposobienia tego dziecka, jak również osoby sprawujące nad nim rodzinną pieczę zastępczą są zwolnieni jedynie z obowiązku odbycia właściwego szkolenia. Natomiast uzyskanie opinii kwalifikacyjnej oraz samej kwalifikacji do przysposobienia obowiązuje tych kandydatów tak samo, jak kandydatów niespokrewnionych z dzieckiem.

Przedstawiona w piśmie Pana Ministra propozycja zmian do ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz do ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.) zakłada, że rodzice biologiczni będą mogli przed sądem wskazać jedynie taką osobę przysposabiającą, która jest spokrewniona lub spowinowacona z dzieckiem. Wskazania można będzie dokonać za zgodą osoby wskazanej. Jednocześnie proponuje się, aby sąd wszczynał postępowanie na wniosek przysposabiającego, lecz złożony przez zainteresowanego za pośrednictwem ośrodka adopcyjnego. Ośrodek miałby składać w sądzie wniosek wraz z dokumentami wymaganymi przez właściwe przepisy. Ponadto, w każdym przypadku ośrodek dołączałby opinię o wniosku.

Proponowane rozwiązanie, ograniczające krąg osób, którym rodzice biologiczni dziecka mogą przekazać władzę rodzicielską do osób z nim spokrewnionych i spowinowaconych, zasługuje na uwagę z punktu widzenia próby ograniczenia zjawiska przeprowadzania tzw. adopcji ze wskazaniem z jednoczesnym uzyskiwaniem z tego tytułu korzyści materialnych. Jednakże z drugiej strony ograniczanie tego kręgu osób, jedynie do osób spokrewnionych i spowinowaconych, budzi wątpliwości merytoryczne gdyż:

a) należy się liczyć z możliwością wystąpienia sytuacji, w której rodzice wskażą krewnych, którzy nigdy nie poznali dziecka. Natomiast samo dziecko mogło wytworzyć więź z osobą niespokrewnioną czy niespowinowaconą z najbliższego otoczenia, której predyspozycje do pełnienia roli rodzica adopcyjnego okażą się większe niż osoby krewnej.

b) należy także brać pod uwagę możliwość wystąpienia sytuacji, w której rodzice biologiczni nie chcą albo nie mogą wskazać osób krewnych lub powinowatych. Wolą rodziców biologicznych może być przysposobienie ich dziecka przez osobę niespokrewnioną, czy niespowinowaconą, ale będącą w bardzo bliskiej zażyłości zarówno z rodzicami biologicznymi, jak i samym dzieckiem, którą darzą większym zaufaniem niż osoby z rodziny.

Wydaje się bowiem, że prawo rodziców biologicznych do wskazania osób, którym chcą powierzyć wychowanie swojego dziecka, jest bezsprzeczne.

Warta poparcia natomiast jest propozycja składania wniosku o przysposobienie dziecka za pośrednictwem ośrodka adopcyjnego. Obecnie na podstawie art. 586 § 4, sąd występuje o opinię kwalifikacyjną do ośrodka adopcyjnego. Opinia ta jest sporządzana w oparciu o zgromadzone informacje o kandydatach (wywiad adopcyjny), których to informacji ośrodek nie posiada, jeśli kandydaci złożyli wniosek w sądzie, nie zgłaszając się uprzednio do ośrodka adopcyjnego. Pamiętać należy bowiem, że w świetle obecnych przepisów, wniosek taki składają kandydaci do przysposobienia dziecka. Natomiast ośrodek adopcyjny udziela kandydatom pomocy jedynie w przygotowaniu wniosków o przysposobienie i zgromadzeniu niezbędnych dokumentów. Zatem proponowana zmiana w zakresie art. 585 kpc, ustalająca zasadę dotyczącą procedury składania wniosku o przysposobienie zawsze za pośrednictwem ośrodka adopcyjnego, przyczyni się do ujednolicenia postępowania w procedurze adopcyjnej.

Jednakże wątpliwość budzi postanawianie o osobistej styczności przysposabiającego z przysposabianym, ustalonej przed wydaniem orzeczenia o przysposobienie. Kandydaci, na tym etapie procedury, nie mają bowiem obowiązku posiadania opinii ośrodka adopcyjnego. Zatem należałoby dokonać stosownej zmiany w art. 120¹ kro. Proponuje się zatem rozważyć wprowadzenie nowego rozwiązania odnoszącego się do określania przez sąd sposobu i okresu osobistej styczności, o której mowa w art. 120¹ § 1 ustawy Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Warunkiem koniecznym do określenia tej styczności można bowiem uczynić uzyskanie przez kandydatów pozytywnej opinii kwalifikacyjnej, o której mowa w art.

169 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Wówczas argument odnoszący się do nawiązanych więzi nie mógłby być podnoszony wobec kandydatów, którzy nie uzyskali pozytywnego zaświadczenia kwalifikacyjnego.

Innym możliwym do przyjęcia rozwiązaniem może być uwarunkowanie wydania przez sąd postanowienia o przysposobieniu w sytuacjach opisywanych w piśmie Pana Rzecznika od tego, czy wskazani przez rodziców biologicznych kandydaci do przysposobienia dziecka posiadają pozytywną opinię kwalifikacyjną, wydaną przez ośrodek adopcyjny. Obecnie przepisy nie wskazują, iż musi być ona pozytywna.

Opinia ta stanowiłaby dodatkowe źródło rzetelnej wiedzy o kandydatach, potwierdzonej przeprowadzonymi badaniami psychologicznymi i pedagogicznymi.

Reasumując, w świetle powyższych uwag wydaje się zasadnym przedyskutowanie zakresu zmian, niezbędnych z punktu widzenia likwidacji niewłaściwych praktyk w tzw. adopcji ze wskazaniem, a także wypracowanie w procedurze adopcyjnej rozwiązań w pełni zabezpieczających przed ryzykiem przeprowadzania adopcji wyłącznie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub mającej znamiona handlu ludźmi w rozumieniu Kodeksu karnego¹.

Z poważaniem
MINISTER
z up. *Smu*
Elżbieta Saredyn
Podsekretarz Stanu

¹Przepis art. 253 § 2 kk penalizuje zachowania polegające na zajmowaniu się organizowaniem adopcji dzieci, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, wbrew przepisom ustawy. Za taki czyn grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Stosownie do przepisu art. 253 § 1 kk zbrodnię stanowi uprawianie handlu ludźmi, nawet za ich zgodą. Za ten czyn przewidziana jest kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.